Ч. 35 (12.691). Львів, вівторок 17. лютого 1931. Pocztowa opłata zapłacona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ
Львів, Ринок ч. 10. II. пов.

Конто почт. щадн. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло“. Львів.

Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.

Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячно	5·00 зол.
Чвертьрічно	15·00 „
Піврічно	30·00 „
Річно	60·00 „

ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Одно голосування.

(Від нашого кореспондента.)

Варшава, 13. лютого 1931.

Кажуть, що „13-ка“ є улюбленим числом маршала Пілсудського: в тому, мовляв, дні траплялися особливо радісні для нього події та вдавалося йому переводити особливо важкі завдання. Очевидно, в наших часах стало річю високо релятивною, які події треба вважати „радісними“ й які сумними та що взагалі має нині історичне значіння чи є лише одним із дрібних явищ польського будня. В усякому разі сталася сьогодні, 13-го лютого, також подія, яку можна ріжно оцінювати, та якої проте не можна легковажити, без огляду на становище, з якого до неї підходиться.

Перший раз від часу істнування Польщі її сойм ухвалив державний бюджет виключно голосами одного клюбу і перший раз проти бюджету голосувала ціла опозиція, себто польські клюби правиці, центру і лівиці, всі національні меншини і комуністи. Образ цього голосування був настільки маркантний, що цей ніби формальний обяв усунув на бік усі суттєві моменти, до яких чейже належить факт ухвалення нового величезного трьох-міліярдового і цілком — нереального бюджету, факт не лише не зменшення, але й наложення нових, неістнуючих досі, податкових тягарів на населення, врешті факт введення до бюджету вперше засади довільности підвищування і переношення поодиноких позицій та відкривання нових, чим справді — як це отверто казали деякі промовці — цілий державний бюджет Польщі став перший раз одним невеликим диспозиційним фондом уряду.

Як сказано, всі ці ділові моменти, що торкаються змісту скарбового й бюджетового закону, відійшли покищо на задній плян в увазі політичного світа, зверненій на факт небувалого досі збльокування цілої парляментарної опозиції без огляду на національність та партійність. Цей факт є безумовно яскравим висловом політичної ситуації, яка загострювалася від 1926-го року щораз гірше, йдучи крізь конфлікти урядового табору з щораз іншими політичними групами, аж вкінці не стало ні одної такої групи, яка могла би підтримувати уряд у найважніших його моментах внутрішньо-державного характеру (назовні, у справах закордонної політики, польський табор виступає ще здебільша солідарно).

Очевидно, що сьогоднішне голосування мало характер політичної демонстрації, тим поважнішої, що її учасники взаємно зовсім не порозумівалися і до останньої хвилини не знали, що всі разом найдуться в одному спільному фронті. А проте нічим більше, як лише демонстрацією, це голосування не було: адже все одно державний бюджет ухвалено, при мінімальних змінах первісного урядового преліміnaря та з відкиненням величезної більшости внесків опозиції вже на бюджетовій комісії, а всіх без вимку опозиційних внесків при 2-му й 3-му читанні бюджету на пленумі. І тут вилізло знову шило політичної бездарности й страху з польського опозиційного мішка.

Найбільш характеристичною рисою парляментарної тактики польських опозиційних клюбів у двох мин. соймах було критикування, гоіжження й погрожування урядові на словах та підтримування уряду на ділі. Цим ділом було передовсім голосування за бюджетом, який давав легальну, формальну і фактичну підставу володіння санаційному таборові. Сьогодні ціла польська опозиція страшенне обурюється на санацію, що вона на кожному кроці утотожнює себе з цілим народом, уряд з державою, а противурядову опозицію з протидержавною акцією. Але ніхто інший, лише сама польська опозиція, ендеція, „хлопські“ клюби і ППС, вважали якимось патріотичним обовязком щорічно голосувати за бюджетом, який — мовляв — вони дають „державі“, а не „урядові“, дарма, що бюджетовий преліміnaр складав ненависний для опозиції санаційний уряд згідно з напрямними цілої своєї політики і що бюджет завжди і всюди був, є і буде знаряддям правління уряду. Переплутування змінливих державних функцій з незмінними підставовими елементами державної егзистенції було завжди одним із проявів політичної невироблености польських політичних партій, які, найшовшися у Варшаві, наче цілком забули всю політичну грамоту, вивчену колись у чужинецьких, займанницьких, парляментах.

Польська опозиція так довго підтримувала санацію в її зусиллях закріпити свою владу, аж поки санація може вже обійтись без її підтримки. Сьогодні раптом ендеція з ППС, вкупі догадалися, що опозиційна тактика на парляментарному грунті не має нічого спільного з принципіяльним відношенням до державности і що мусить користати з усіх засобів, які має на парляментарному грунті до розпорядження. І тому сьогодні раптом ендеція, „Пяст“, „Визволене“, „Стронніцтво Хлопске“, хадеція, НПР і ППС голосують разом з українцями, а „льояльні“ жиди і німці з комуністами, і ніхто вже нікому не докоряє за його „протидержавність“ та „диктат чужинецьких авантюр“. Яка розумна пословиця про того поляка, що придбає мудрість „по шкодзе“. (ік).

Школа в Польщі.

Промова посла Д. Великановича дня 10. лютого 1931 року над бюджетом міністерства освіти в соймі.

(Докінчення).

ШКОЛИ:

Наше твердження, що українське шкільництво попало в повну руїну в відродженій Польщі, докажу деякими цифрами, приставляючи всі катеґорії шкіл:

Фреблівки.

Фреблівки в Польщі находяться на досить низькому ступні, тому, що нема належної скількости відповідних учителів ані уладжень. На 1.557 фреблівок було ледви 44 українських в р. 1928-29.

Народні школи.

Найбільшого знищення в народньому шкільництві доконано на основі т. зв. мовного закону з р. 1924. В р. 1922-23 було двомовних шкіл ледви 438, польських 22.778 та українських 3.114. Вправді на відсотки число шкіл не відповідало числові населення, то проте воно творило 12 проц. всіх шкіл. В р. 1924-25. ще є 2.661 українських шкіл, головно на терені Східної Галичини, а 312 двомовних. Але вже в р. 1928-29 за післятравневого правління стан шкіл з українською мовою спадає до цифри 651, а при двомовнім викладі підноситься до цифри 2.574 побіч польських 24.444. На 20 проц. української людности в Польщі оставлено аж 2 проц. українських шкіл, які поволі зовсім щезають. Коли завважимо, що в усіх школах у Польщі виклад історії і географії мусить відбуватися виключно в польській мові, а інспектори при всіх візитаціях шкіл кладуть натиск передовсім на знання польської мови, то буде ясно, що і тих 651 шкіл по суті є двомовні чи польські. Про вартість двомовної школи ми вже нераз висловлювалися. Це поправді польські школи з правами науки української мови, як предмету. Коли вчитель совісний, то може вчити в утраквістичних шко-

Wyciąg z protokołu wspólnego z dnia 11 lutego 1931 r. Sąd okręgowy Wydział VI karny we Lwowie w sprawie konfiskaty Nr. 25. (12681) czasop. „Dilo“ z daty Lwów dnia 4. lutego 1931 r. do ygn. VI. I Pr. 64/31 na posiedzeniu niejawnem w dniu 11. lutego 1931 r. po wysłuchaniu zdania Prokuratora Sądu okręgowego we Lwowie postanawia: uznać za usprawiedliwioną dokonaną dnia 3 lutego 1931 r. przez Prokuratora Sądu okręg. we Lwowie konfiskatę czas. „Dilo“ Nr. 25. (12681) z daty Lwów dnia 4. lutego 1931 r. zawierającego: 1) w artykule pt. C.K.U.N.D.O. a) w ustępie od słów „Usim“ do „pokłin“, b) w ustępie od słów „3) C. K.“ do „diacziw“, 2) w artykule pt. „Jak to buło w Dobrowlanach“ w całości znamiona ad ustęp 1a) występku z § 305 uk. ad 1b) zbrodni z § 65a) uk. i występku z art. VII. ustawy z 17. grudnia 1862 Dz. U. Nr. 8 ex 1863 a nadto ad ust. 2) występku z art. VII. ustawy z 17 grudnia 1862 z. pp. Nr. 8 z r. 1863, zarządzić zniszczenie całego nakładu i wydać w myśl § 493 pk. zakaz dalszego rozpowszechnienia tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma nakaz, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21. ust. druk. z 17/12 1862 Dzpp. Nr. 6 ex 1863 tj. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. Uzasadnienie: Ogłoszenie drukiem wymienionych wyżej ustępów artykułów ma na celu pod 1) a) wychwalać i solidaryzować się z b. posłami ukraińskiemi ściganymi za czyny karygodne, pod b. propagować wzgardę i nienawiść przeciw administracji Państwa, nadto pod 1b) rozstrząsać osnowy dowodów w sprawie odpowiedzialności osób aresztowanych za czyny sabotażu, nim fakty i dowody winy ustalono w śledztwie sądowem, pod 2) rozstrząsaniem osnowy dowodów w sprawie osób aresztowanych przez Oddział KOP. w Dobrowlanach, zanim fakty i dowody winy ustalono w śledztwie sądowem co odpowiada znamionom zbrodni z § 65a) uk. występku z § 305 uk. i art. VII. ust. z 17/12 1862 Nr. 8 ex 1863 Dzpp. Według §§ 487, 489, 493 pk. oraz §§ 36 i 37 ust. pras. jest zatem powyższe postanowienie uzasadnione.

Na oryginale właściwe podpisy.

Za zgodność: Lipanowicz
starszy sekretarz.

лях також в українській мові рисунків, ґімнастики, рахунків і опіву; 3/4 предметів, і то головних, викладається виключно в польській мові замість українській. Польське громадянство енергійно бореться проти того, коли річ іде про утраквізацію польської школи, як нпр. в Галичі; тоді бачить ріжницю і вважає її злом, однак, коли річ іде про утраквізацію української школи, го вважає її за добро. Це етика деяких народів нехристіянської віри.

Коли взяти під увагу, що зі шкіл, до яких ходить більшість української дітвори, усунено історію і ґеографію українського народу та кажеться про неї лише небагато у звязку з польською історією і нераз тенденційно; що усуваються образи українських поетів і вчених, а навіть мапи, напр. неполітичної Европи з українським написом; що до шкільних бібліотек не допускається творів української літератури, а затверджується лише малі, слабої літературної вартости діточі книжочки; що не затверджується єдиного українського часопису для дітвори „Світ Дитини“ (подібний до польського „Пломика“), який виходить 10 літ; що усувається вчительство української національности зпосеред дітвори і українського народу; що відібралося старе право вести акти і переписку в українській мові; що уряд майже нічим не причиняється до будови і відбудови шкіл на українських етноґрафічних теренах; що не відкривається тут нових етатів, хоча приріст нашого населення доходить річно до 20 проц., — то оправданим є наше твердження, що школа й освіта для українського народу в Польщі находиться у руїнах.

Стоїмо в Польщі взагалі перед важкою проблемою розвитку народньої школи супроти приросту шкільної дітвори, але найтемніша карта будучности стоїть перед українським народом. 1. грудня 1928 р. на 3.750.329 дітвори у шкільному віці лише 3.496.934 користало з науки, себто 253.395 дітей взагалі находилося поза шкільними мурами. Згідно з поглядом офіціяльних чинників число дітей без школи доходить нині до 400.000. Більшість дітей находиться на землях південно і північно-східніх серед українського і білоруського населення.

Будівництво.

Цілий ряд громад на терені Східної Галичини зложило перед війною до урядових кас високі суми на будову шкіл, а тепер не має ані школи, ані грошей, нпр. в повіті Турчанському, Стрийському, Долинському, Скільському, Дрогобицькому, Калуському і т. д. Уряд відмовляє допомоги селам у цих повітах, а вони самі не можуть здобутися зложити вдруге поважну готівку на будову школи. Ще гірший стан будови шкіл на

Волині і Поліссю — на теренах 6-літньої війни. (Перериваня на лавках ББ). Настільки знаю Волинь, що не можете заперечити фактів, які подаю.

Середне шкільництво.

Надзвичайно болючий випадок стався у минулому році на терені Східної Галичини. Нараз аж три українські ґімназії (одну державну і дві приватні) шкільні власти зачинили та залишили понад тисячку молоді без дальшої освіти. Цей факт відбився сумним відгуком серед цілого українського народу, тимбільше, що дотеперішній стан середнього українського шкільництва не відповідав ані змістом ані кількістю потребам нашого народу. Усіх середніх шкіл було в Польщі в тому році 777, серед них 271 державних і 506 недержавних. З тої суми українських державних ґімназій було 6 виборених за Австрії, та 15 приватних. Скількість українських ґімназій у відношенні до польських була 2,2 проц., отже 10-кратно менша ніж відношення українського населеня до польського. Коли взяти під увагу, що наші ґімназії є старого типу, клясичні та що тепер молодь горнеться до реальних ґімназій, то відчувається ще більше упосліджения нашого середнього шкільництва.

Знову кілька чисел з р. 1927-28 на доказ, які середні школи найкраще відповідають нинішнім умовинам і до яких горнеться молодь. Клясичні ґімназії мали 16.852 учнів, неоклясичні 4.668, гуманістичні 89.225, ліцеальні 1.358 і математично-природничі 18.343. Не маємо ані одної державної ґімназії гуманістичного, або математично-природничого типу. Ми повинні мати українські державні ґімназії ріжних типів на землях Східної Галичини і Волині бодай 40, відповідно до числа і потреб населення.

Учительські семинарії.

На 119 учительських державних семинарій є ледви 2 семинарії з українською мовою навчання. Тут видно виразно тенденцію уряду. Рівнобіжно до нищення народнього українського шкільництва, уряд не допускає до побільшення числа українського учительства, якого дотепер є ледви 7 проц. Не основується нових українських семинарій і не приймається нових наших кандидатів.

Професійні школи.

На 868 професійних шкіл ріжних типів, в тому 13 вищих — нема ні одної української. Що більше, до тих ріжних шкіл, головно середніх і вищих, є дуже важкий доступ для української молоді. Рільничих шкіл у Польщі є 129, але ні одної державної з українською мовою навчання хоча українське населення на 90 проц. рільниче. Українці повинні мати щонайменше 30 рільничих шкіл.

Вище шкільництво.

Про політику властей до нашої молоді на вищих школах говорилося вже на Бюджетовій Комісії. Згадаю лише кількома словами про статистику. Є в Польщі 20 вищих державних шкіл, але ні одної української. Відповідно до числа населення ми повинні мати 3 українські університети, а відповідно до числа студіюючої в Польщі української молоді — 2.600 студентів — повинні мати бодай один університет. Тимчасом польський уряд замість виконати наше домагання українського університету у Львові, яке є оправдане самим життям та зобовязанням Польщі на міжнародньому терені, — скасував ще тих 8 українських катедр, які були за Австрії на львівському університеті.

Позашкільна освіта.

Польський уряд за 10 літ знищив нам зовсім народне шкільництво, нищить середне шкільництво, знищив зачаток українського університету у Львові, але також робить усе, щоби утруднити освітню роботу на позашкільній ниві, дарма, що у нас є найбільша скількість анальфабетів. Поліція шиканує ріжні приватні курси, шкільні власти роблять надзвичайні трудноші щодо ведення власних приватних шкіл, чи то з огляду на буцімто невідповідні помешкання,

---

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 17. ЛЮТОГО 1931.

ГАЛАКТІОН ЧІПКА.

У ВИРІ КАРНАВАЛІВ.

III.

Має наша молодь бавитися, чи ні?

Ось питання, на які стараються знайти відповідь усі ті, котрі тими питаннями займаються.

Вороги всяких забав кажуть:

— В таких тяжких часах, серед таких невідрадних обставин, є просто національним злочином уладжувати балі. Чужинець може винести враження, що ми вдоволені і щасливі. Нехай кожний дасть ті гроші, які тратить у карнавалі, на „Рідну Школу“, а нація буде мати сто раз більший пожиток.

Є в тім богато правди.

Тяжкі часи, невідрадні обставини, фінансова скрута „Рідної Школи“ — все це доказані факти. Так само правда, що коли б кожний дав карнавалові витрати на народну ціль, то вона стала би богато ближча.

Але чи є можливе це все?!

Уявляю собі тих нещасних збирачів, які відважились би ходити по домах збирати карнавальовий податок.

— Ви, добродію, маєте дві доні і сина, всі в балевім віці. Скромно рахуючи маєте заплатити від доньок по 150 золотих, а від сина 100. Ви, добродію, з панею дому по 50 золотих. Разом належиться...

Загальної суми вже не договорив, бо — хто мав його слухати... на сходах.

Це був би перший і останній дім, до якого зайшов би збирач і на тім скінчилась би ціла збірка.

Маю враження, що противники балів самі не вірять у можливість такої збірки, а виступають проти забав тому, що не могли чи не вміли навчитися танців. Скільки не знав я ворогів танцю, жаден з них не вмів танцювати. А один доти кричав, доки сам не навчився.

— Знаєте, — казав потім до мене — танець не є таке безглуздя, як мені здавалося. Я аж відмолоднів.

Що-правда, в цім відмолодженні богато помогла фарба до волосся і на анґлійсько підстрижені вуса, але ноги таки справді ліпше рухалися, а око світилося, як за молодечих літ.

Чи потрібні балі? Напевно! Але чи потрібні вони в такій формі, як тепер відбуваються?!

— Я не не йду на баль, щоби танцювати — говорила одна грошевита пані. — Я йду, щоби показати, як треба вбратися.

Чи дуже показала — не моя річ судити, але що так воно на світі є то це факт.

Сім балів — сім суконок... Аж жах бере, як подумати про батькову платню. Скільки грижі, скільки слів, сліз і тим подібних додатків, заки ті суконки побачили електричне світло балевої салі!

А в результаті...

Спитайте хлопця, який цілу ніч бавився з якоюсь панночкою, який вилив ціле озеро парубоцької ельоквенції а випустив цілий цепелін зітхань, чи памятає він як була вбрана його вибрана — напевно не памятає.

— ...Здається, в білім... Ні, ні, в темно-бронзовім... Зрештою, я мало, розумієте, звертав увагу на суконку.

Знають про це жінки, а все таки вбираються в щораз то нові сукні. Роблять це не для мущин, а для жінок, зі страху перед маловаженням, обмовою і насміхами. Щоби цього не зазнати годяться на нечувані муки і жертви, звязані з кожною новою суконкою.

Є в нас ріжні жіночі товариства, вони живуть і розвиваються, деякі роблять навіть що тижня сходини. Не думаю, щоби жіноцтво на сходинах у більшости мовчало. В цілім світі люблять собі жінки побалакати скільки влізе і ще пів години, то й наші (припускаю!) також люблять. Чому не посвятять кілька хвиль дискусії на тему балевих жіночих „вирядів“. Адже голос цих товариств мав би бодай у своїх членниць деякий успіх.

Наприклад:

„На засіданні дня . . . вирішило Т-во . . ., що, з огляду на важкі часи, всі його членниці мають відбути карнавал в одній суконці“

(Слідують підписи.)

Майже кожна наша жінка належить до якогось товариства чи кружка. Колиб кожна товариство і кожний кружок перевели таку постанову, то воно мало би вплив і на тих, які ніде не належать.

Потім можнаб почути:

— Ах, яка вона смішна! На кожний баль в іншій суконці...

А мужчини між собою:

— Видно не належить до жадного жіночого товариства...

Що-правда, карнавал минає і мої поради трохи пізні. Але прийде ще другий і третій, а є повна надія, що й кріза так швидко не мине. Не зашкодить заздалегідь подумати, поміркувати, обговорити, насвітлити з усіх сторін і... відкинути.

Боюся тільки, чи життя, те найстарше товариство, не примусить незадовго піти ще далі, як я раджу. На Радянщині зайшли вже так далеко, що навіть не видно. Там карнавалові панчохи мають тільки холявки і то полатані, а балеві сукні давно помандрували на село за бараболю і муку.

Всеж таки, без огляду на всякі огляди, треба булоб, щоби наші танцюючі жінки справили собі ще один балевий стрій.

Читаю в німецьких часописах, що в Берліні відбувся баль, на якім усі учасники виступали в народніх одягах з цілої Німеччини. Читаю, оглядаю знимки і жду тієї хвилі, коли в нас буде такий баль. Скільки краси, скільки науки і скільки вдоволення навіть для мучеників на ґалерії! Кожна наша околиця заступлена, кожний костюм стилевий... Такий костюм перейшов би на дочку, а може й на внучку, так як колись переходила плюшова сукня — конечний додаток до „виправи“.

А на такі балі напевно приходилаб і неприсутна цього року — коломийка. Вонаж нічим не гірша від муринських танців, бо таксамо дозволяє реформувати себе. Ні мадяри зі свого чардаша, ні поляки зі свого мазура ще досі не зрезиґнували, хоч мають неменше право на назву культурної нації.

Кінчу на тім свої карнавалові замітки і вже наперед маю те миле переконання, що вони нікого не переконають.

—o—

чи немилий для них учительський персонал, а все з тою метою, щоби відірвати нашу молодь від рідної культури і рідної освіти. Коли на польську позашкільну освіту йдуть величезні суми з державних кас, до яких і наш нарід вкладає чималий гріш, то на українські цілі ніхто не дошукається в бюджетовому преліміварі ані сотика.

Висновки.

Все це ті умовини, на яких панове жадаєте від нас льояльности і любови до уряду і держави.

Пригадую собі заяву делегата польського учительства з чеського Шлеська в квітні 1930 р. на Конгресі Федерації Учительських Европейських Товариств у чеській Празі. Маніфестуючи свої пацифістичні тенденції він заявив м. ін. слідуюче: „Почуваємося у чеській державі зовсім добре. Для польської дітвори маємо польську школу, поляка учителем і поляків інспекторів. Внутрішнє урядування ведемо по польськи, з владою листуємося в польській мові, а навіть до центральних властей пишемо по польськи". Якаж сумна анальогія для українців у Польщі! Усі наші мовні права залишилися для нас лише у спомивах з років перед 1920 р.

Істнують, так як Польща, молоді европейські держави, які проте виконують свої обовязки супроти національних меншин, нічого не тратючи через те на власній силі. Підтримуючи культуру національних меншин, їх майно і життя, держава лише зискує перед світом і на внутрішній консолідації. Хай урядові чинники не забувають, що без огляду на національність кожний громадянин має не лише обовязки супроти держави, але також права.

Тих прав уряд нам відмовляє, отже слушно не можемо заявитися за предложеним бюджетовим преліміварем.

Відповідь міністра освіти Червінського.

У відповіді на повищу промову посла Д. Великановича міністр освіти Червінський не торкнувся по суті ані одної позиції українського шкільництва, ані одної цифри, ілюструючи шкільну політику влади. Вся відповідь обмежилася до слідуючої заяви:

„Переходячи до справ шкільництва національних меншин, ми далекі від замірів уживати школу як знаряддя денаціоналізації. Однак речники нац. меншин повинні повірити, що можемо порозумітися лише на платформі виховання молоді в активно льояльному відношенні до польської держави. Пан Великанович висловив тут жаль, що я зачепив тут українські ґімназії. Цей жаль звернений під фальшивою адресою. Це не ви до уряду, але уряд до вас має право мати слушну претенсію за той стан умів серед частини української молоді, який примушує міністра освіти після вичерпання інших засобів зачиняти школи. Або бажаєте спокійної культурної праці в границях польської держави, або хочете боротьби. Я обіцюю вам, що буду протидіяти годуванню молоді елементами боротьби з польським народом і державою — всіми засобами, які право дає мені до руки".

Цікаво, що з соймової трибуни міністр Червінський сказав ще одну фразу під адресою посла Великановича, а саме, що вся його промова (оперта виключно на фактах і цифрах офіціяльної статистики!) „призначена на експорт", тому — мовляв — міністр не вважає за відповідне з нею полемізувати... Цей зворот видався, видно, згодом і самому міністрові занадто нефортунним, так, що в офіціяльному соймовому діярії і в звіті санаційних ґазет його пропущено.

ЗАКАРПАТТЯ.

Скількість населення на Закарпатті.

Конскрипція населення в ЧСР, переведена 1. грудня 1930 р., виявила, що Закарпаття (урядово: Підкарпатська Русь) має кругло 725.000 душ населення. З того 456.000 українців (урядово: русинів), 110.000 мадярів, 101.000 жидів, 21.000 чехів, 15.000 словаків, 20.000 німців і т. д. Українці творять 64 проц. загалу населення. При попередній конскрипції (1921 р.) було на Закарпатті 370.000 українців, 103.791 мадярів, 79.715 жидів, 21.953 чехів і словаків, 10.348 німців. З того виходить, що процентово прибуло на Закарпатті найбільше чехів, мадярів, жидів і німців.

Скільки українців причислено до словаків?

Закарпатська преса переповнена наріканнями на конскрипційних комісарів на Словаччині, які там записували безцеремонно українське населення до словаків. Уже при попередній конскрипції в 1921 р. нараховано на Словаччині тільки 85.000 українців, хоч там жило тоді кругло 200.000 греко-католиків, яких розговірною мовою була мова українська. З того часу й датуються на Словаччині „словаки греко-католики", які є в дійсности українцями. Найбільшу ревність у записуванні нашого населення до словаків виказували словацькі католики з партії о. Глінки. Скільки словацькі конскрипційні комісарі „нарахували" у себе тепер українців, покищо невідомо, бо офіціяльні дані перепису населення ще не проголошені. На всякий випадок певне одно, а саме, що в ЧСР живе тепер понад 650.000 українського населення. — При цій нагоді замітимо, що конскрипцію в ЧСР переводили в німецьких околицях переважно німці (на двомовних блянкетах), а в мадярських — мадяри (або були допущені бодай контрольні комісарі зпоміж німців чи мадярів). Чи були такі комісарі або хоч контрольори зпоміж наших людей на Словаччині, нам невідомо.

Справа переношування українських учителів.

Відповідь голови Ради Міністрів на інтерпеляцію в цій справі:

До Пана Маршала Сойму у Варшаві.

На переслану з письмом Пана Маршала з дня 23. грудня 1930 р. ч. 2 інтерпеляцію Послів Українського Клюбу з дня 16. грудня 1930 р. в справі усування учителів української народности зпоміж українського населення і переношування їх на західні землі Польщі, маю честь закомунікувати по порозумінні з ПП. Міністрами Релігійних Справ і Публичної Освіти та Внутрішніх Справ, що переведені подрібні доходження виказали, що всі учителі, зглядно учительки, названі в інтерпеляції були перенесені на інші становища, бо не дбали про належний напрям і виховуючий вплив школи, при чому переносили на її терен невластиві методи політичної аґітації. Деякі зпоміж згаданих як напр. Пруцова, Кузьма, Мурський, Мацюк вели діяльність, що мала характер виразно антидержавний.

В цих умовинах добро школи було дійсно наражене на шкоду і шкільні власти мали обовязок запобігти небезпеці застосуванням відповідних засобів, а тому не виджу причини до поновного прослідження цих справ, ані підстави до змінювання пороблених заряджень.

Прошу Пана Маршала подати повищу відповідь ПП. Інтерпелянтам до відома. Президент Ради Міністрів (—) Славек.

Ця відповідь Уряду в справі переношування учительства дуже знаменна. Розуміється, що доходження були роблені без якоїнебудь участи перенесених учителів і без їх вияснень. Заміти оперті на односторонніх матеріялах уряду та місцевих політичних установ, або просто черпані від злобних конфідентів. Відповідь на це дасть пос. Великанович на найближчому засіданні освітньої комісії сойму.

—o—

СУХЕНЕК ВИЛЕНСЬКИМ ВОЄВОДОЮ.

На днях іменують на становище виленського воєводи (опорожнене після вибору Рачкевича маршалом сенату) начальника національного виділу в мін-стві внутр. справ Сухенека.

—o—

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 17. ЛЮТОГО 1931.

З. БИЧ. 8)

Тиждень в Ен Арборі.

Перша стадія гри.

Але на четверту спробу мяч звичайно копають, щоб післати його якнайдальше в територію противника, бо мяч переходить у руки Мишіґену.

Міннесотець копає мяч високо та далеко. Але наш грач уже простягає по нього руки, пригискає його раменами до грудей і біжить перед себе. Мяч зловив на своїй 25-метровій лінії і добіг до своєї 35-метрової лінії, аж повалений міннесотцями, упав на землю.

Тепер мяч у руках наших і наші мають чотири нагоди посунутися наперед на територію противника і перенести мяч через крайню лінію противника.

Описати точно весь хід гри неможливо. Треба бути специялістом.

У дійсності спочатку ви навіть не бачите мяча, не знаєте, хто його несе. Лиш нагло бачите купу грачів на землі. Ви вже знаєте, що на споді є той, що має мяч. Гра йде надзвичайно скоро. Ось бачите ваших одинацять грачів стоїть напроти одинацятки противника. Нагло показується мяч, счиняється метушня, одні других (вам здається, що страшенне брутально) повалюють на землю і одна спроба скінчена. Коли купа стає на ноги, часом бачите, що один або двох далі лежить на землі. Біжуть лікарі, потолочених виносять з поля, свіжі забирають їх місця і гра іде далі.

Гра тревве годину актуального змагання. Перерви, наради тут не зараховуються. У половині гри є десятьхвилева перерва, але опісля пятнацять хвилин гри, себто одної періоди, противники зміняють свої місця. Гра разом з перервами і відпочинками звичайно треває дві години.

Чути вистріл на полі, знак, що перша періода скінчилася. По обох боках рівні сили, одні других не годні перемогти.

Грачі переходять на поля противника, студенти і публика викрикують до такту гасла, банди грають, всюди гомін і крик.

Друга стадія.

Почалася друга стадія гри. Чуєте зорганізовані і поодинокі крики: „Бийся! бийся! Не дайся!"

Наші грачі загналися на територію противника. Крик на стадіоні збільшається. Один з наших, з мячем під пахою, передерся через лінії міннесотців, за ним простягаються руки противників; він вихоплюється, біжить, спотикається, біжить пять метрів, десять, пятнацять, крик прямо пекольний, він біжить ще пару метрів, і в той мент, коли переступає двацять-метрову лінію міннесоти, велитень-міннесотець хапає його в пояс і з відгомоном валить його на землю.

Крик нечуваний. Іще двацять метрів і наші здобудуть шість пунктів, а це може бути виграна.

Двацять метрів від крайньої лінії противника (голя) і чотири нагоди для наших. Перша нагода в грі здобути пункти.

Наші в чотирох спробах посунулися наперед двацять метрів. Двох наших грачів і одного з противного боку винесли на руках з поля. Здається, поважне потовчення, бо оба не могли йти. Але вам це байдуже. Вам цікавіше, чи використають наші ситуацію і пересунуть мяч через голя противника. Іще тільки вісім метрів. Одні кричать: „Бий! бий! бий!" Другі: „Держи лінію! держи лінію!" Великий барабан гуде, неначе вистріли з канони.

Наші сунуть уперед. У першій атаці зробили три метри. Ще три спроби і пять метрів до осягу. Але це не так легко. Міннесотці стоять муром, відбивають атаку і валять наших з ніг аж земля гуде. За другою спробою наші не зробили навіть метра. Іще дві спроби і чотири метри до осягу.

Ваше серце бється молотом.

Третя стадія.

Третя атака прибавила два метри. Наші не годні переломити кріпкого муру міннесотської оборони.

Всі з напруженням глядять на грачів. Остання спроба.

Наш грач з мячем подається взад, підносить руку з мячем догори і кидає мяч уперед до нашого грача, що стоїть на крайній лінії Міннесоти.

Ви здержуєте в собі дух. Бачите, що двацять рук противників піднялося догори, мяч до цілі не доходить, паде на землю і котиться.

Чуєте тисячні охкання. Така знаменита нагода страчена. Мяч уже в руках противників.

Чути вистріл. Знак, що половина гри скінчилася і наступає десять-хвилева перерва. Вам треба відпочинку після такого великого напруження.

На стадіоні гуде. Студенти співають, банди грають. Купуєте собі горнятко горячої кави і „горячого пса" (канапку з присмаженої горячої ковбаски). Потім курите люльку або папіроску.

Десять хвилин минає і знов починається гра. Маєте бодай те вдоволення, що наші грають здебільша на території противника. Думаєте, що гра не буде розіграна.

Знов трьох чи чотирьох грачів винесли з поля. Довідуєтеся, що капітана мишіґенських грачів так потрясли та притолочили, що ще не очуняв. Його відвезли амбулянсом до шпиталю. Але остаточно це вам і всім іншим байдуже. Якби тільки перемогти противника.

(Продовження буде.)

ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІ ЗЕМЛІ.

КОВЕЛЬЩИНА.

Сумне самоврядування. Ковельський повіт належить до найбідніших повітів Волині і чи не тому почасти, що культурно-освітній рух введений тут унівець. Просвіта зачинена, села поринають у темряві, друкованого слова брак, за винятком хіба „сельробівського“, що ним засипають селян задурно якісь невідомі крези-доброчинці. А повітове самоврядування ведеться так, що злидням і краю не видно. Навіть сам соймик перелякався своєї господарки, і щоби показати, що дармо не марнує грошей, зменшив бюджет на 1931-32 рік з 1.160-868 зол. до 943.365, себто на 217.503: переляк (і слушний!) дійшов до того, що зменшено видатки навіть на помешкання, паливо й світло на 4.688 зол. та на утримання другого авта й помічника рільного інструктора. В попередніх роках у соймику велася господарка чисто „панська“ й введено самоврядування у значні борги. В прелімінарі майже 15 відс. призначено на сплачення цих боргів. Але, щоби вони були сплачені, ніхто в це не вірить, хіба, що будуть зроблені нові. Навіть майже урядовий „Пш. Волин.“ каже, що прелімінар бюджету ковельського соймику викликує „сумні рефлексії“, а прибутки його є „оптимістичними“. Знавці твердять, що прибутки в цьому році ледви чи перейдуть 50—60 відс. прелімінованої суми. Колиж візьмемо під увагу, що бюджет зложено з дефіцитом у 97.557, а разом з дефіцитом попереднього року на 173.587 зол., то можна собі уявити, що чекає ковельське самоврядування в кінці року.

Ковель душиться. Згідно з переписом мешкань, у Ковлі на 100 кімнат припадає 185 мешканців. На 1000 кімнат є 347 перелюднених (більше 2 осіб на кімнату). 422 відс. кімнат має площу до 10 кв. метр., 366 відс. від 10 до 15 кв. метр. Колиж взяти під увагу, що величезну більшість мешканців складають малозаможні й бідняки, то перелюдненість більшости мешкань стане зрізною.

РІВЕНЩИНА.

Банкроцтво банку. В Рівному оголошено банкроцтво „Банку Людового“. Це не перше на Волині банкроцтво викликало в місцевих фінансових і торговельних колах поважну констернацію.

Польське малярство. З метою пропаґанди польського малярства на Волині з Кракова вислано сюди спеціяльну виставку образів таких малярів, як Коссака, Аксентовича й інших. „Виставка“ пробула в Рівному до 10. лютого й звідси її перевезено до Луцька.

Зїзд жидівських денникарів. У Рівному відбувся зїзд жидівських денникарів усієї Волині, на якому порушено питання про заснування на Волині жидівської щоденної ґазети. Про майбутній напрям цього запроєктованого щоденника можна судити по тому, що на зїзді були представники: кураторії Гілевич і маґістрату Колодяжний, українець-еміґрант з табору „бебістів“.

ЛУЧЧИНА.

„Український кіно-театр“. У неділю, 8. лютого, українська кооператива в Луцьку „Кіно-театр“ доконала пробного висвітлення в кіні „Аполльо“ своїх власних фільмів: „Доля вдови Новакової“ (чеської продукції) і „Нечемне вороня“ (німецької продукції). Перший фільм висвітлено з затвердженим відповідною владою текстом польським і українським. „Кіно-театр“ має мету пропаґувати кооперацію, ощадність і уліпшене сільське господарство переважно серед селянства й міщанства.

Вистава в „Просвіті“. Секція драматично-співоча луцької „Просвіти“ 8. лютого дала виставу песи: „Катерина-мужичка“. В виставі брали участь виключно — аматори під режисурою артиста п. Степняка. Слід вирізнити п. Скопюкову, яка виявила немалі здібности. Масу глядачів складало, за винятком кількох осіб, міщанство, що є відрадним явищем. Наші інтеліґенти не „понизилися“ й на виставу не прийшли.

КРЕМЯНЕЧЧИНА.

Повітове самоврядування. Соймик найбагатшого на Волині кремянецького повіту закінчив минулий рік дефіцитом 117.000 зол. Одначе повітовий виділ цим не журиться і на новий 1931-32 рік склав проєкт бюджетового прелімінара у ще більш „оптимістичних“ розмірах. Одначе, щоби показати свою ощадність, передбачає ліквідацію шпиталю в... Почаєві і редукцію одного рільного інструктора (теж у наші часи на Волині непотрібна річ!). Натомість дотацію на будову шкіл виділ збільшує аж до 10 тисяч зол. на рік! Цю щедрість кремянецькі самоврядовці виявили з огляду на надію, що лікей у Кремянці дасть 100—120 тисяч. Соймиковці страшенно раді цьому блискучому пляновi розбудови шкільництва, який, як кажуть, кожного року дасть 2 шкільні будинки. А через 100 років матимуть нові будинки всі села. Так інтенсифікується на Кремянеччині шкільництво, рільництво й опіка над народнім здоровлям.

Власні бюджети. Волосні бюджети на 1931-32 р. нагадують до краю роздуті пухирі: пересічно замкнені в сумі 100.000 зол. Значна частина цих грошей має піти на.. адміністрацію. І це не дивно: де перед війною в волості (ґміні) всю роботу вів один волосний писар з підручним помічником, там тепер „працює“ 10—15 людей. Требаж їх виживити, дати їм бюрове приміщення, папір, чорнила і т. д.! Ну, а рештки того, що вони не „сконсумують“ (ці видатки так і називають у самоврядових установах — „консумційними“), можуть піти й на добро населення. Врешті населення, якщо йому потрібно, може собі призначити окремі податки. На Кремянеччині так і робиться: на будову бруків і колодязів у поодиноких місточках і селах накладається спеціяльні доплати. За „люксус“ плати!

ОСТАННІ ВІСТИ

ПІДПАЛИ СТИРТ У КУГАЄВІ.

Присуд.

У розправі Байди й Максимова, обвинувачених у підпалі стирт римо-кат. капітули в Кугаєві, після замкнення поступовання поставили присяглим шість питань у напрямі держ. зради, злочинного підпалу, організованого в банді і злочинного підпалу. Після наради присяглих суддів, голова лави присяглих оголосив вердикт, на основі якого **присяглі судді заперечили питання щодо обох обвинувачених про держ. зраду та злочинного підпалу, зорґанізованого в банді, а 11-ма голосами потвердили злочин підпалу. Тому трибунал засудив обох обвинувачених на кару тюрми по 5 літ. Обвинувачені присуд прийняли.**

СПРАВА ПІДПАЛІВ У КУРІВЦЯХ.

Присуд.

Після 2-денної розправи перед тернопільським судом присяглі на поставлені їм питання в напрямі злочину підпалу стирт у Курівцях відповіли щодо Василя Сосновського та Василя Солонинки **3 голосами так, 9 ні,** щодо Мельника **5 так, а 7 ні, тому трибунал видав увільняючий присуд.**

ВИКОНАВЦІ НАПАДУ В ГАЯХ АРЕШТОВАНІ?

Польські джерела повідомляють, буцімто ранений командант поліц. постерунку в Гаях-Чижикові Довчик подав назвища трьох виконавців револьверового нападу на нього, яких пізнав. Він сказав: „Мушу ствердити перед смертю, що я пізнав справців“. Тому кілька годин після нападу поліція взялася шукати напасників. Над раном арештувала їх трьох і відставила до Львова. Пшод. Довчик нібито пізнав у шпиталі виконавців нападу з фотоґрафії, які йому показали в шпиталі. Вечором у присутности сл. судді в шпитальній салі відбулася конфронтація Довчика з трьома арештованими. Довчик нібито пізнав їх. Із ранених вийшла зі шпиталю лише вчит. Гомбешівна, стан інших ранених, себто пшод. Довчика, госп. Вовка (який має нарушений хребет) і інваліда Богдана, є тяжкий.

ЦІКАВИЙ ПРЕСОВИЙ ПРОЦЕС У БИҐДОЩІ.

Дня 14. лютого відбувалася розправа проти відповід. редактора одного бидґоського часопису, який був помістив статтю про Берестя. Оборона зголосила готовість перевести доказ правди й устійнити зізнаннями свідків правдивість кожної подробиці, поданої в статті. Тут наступив неожиданий момент. **Прокуратор заявив, що з огляду на внесення оборони зрікається обвинувачення та вносить уморити справу.**

Одначе суд до прокураторського внесення не прихилився та постановив справу вести далі, допускаючи переведення доказу правди, поданого обороною. Рівночасно суд згодився переслухати вказаних обороною свідків, а саме: пос. Корфантого, Лібермана, Вітоса, Попеля, Керніка, Праґера, Дібоа, Мастека, Цьолкоша, Квятковського, **Когута, Палієва** та **Целевича.** Прокуратор застеріг собі тому право покликати свідків зі свого боку. Можливо, що покличуть на свідка полк. Костека-Бернацького та старшин, приділених для надзору над політичними вязнями.

РОЗПРАВА ЗА ЗДОГАДНИЙ ЗАМАХ НА ПІЛСУДСЬКОГО.

У суботу, 14. лютого, почалася у Варшаві наново розправа проти Ягодзінського та тов. за зорґанізування замаху на Пілсудського. Прокуратор сказав, що зрікається переслухання Пужицького, бо висліди слідства в справі нападу на нього не піддержують тези, начеб той напад виконано в звязку з викриттям пляну замаху на Пілсудського. Після замкнення суд. поступовання прокуратор у промові сказав, що коли вбито през. Нарутовича, то це був учинок анормальної одиниці, тут діяла зорґанізована та злочинна акція обдумана холодно. Вкінці прокуратор обговорював відносини в ППС.

У неділю промовляли оборонці. Обвинувачені в ост. слові просили увільняючого присуду. На цьому предсідник замкнув розправу та повідомив, що присуд оголосить у понеділок, 16 лютого в 1. год. вполудне.

ППС-ЛІВИЦЯ — НЕЛЕҐАЛЬНА ПАРТІЯ.

Міністр внутр. справ видав розпорядок, який признає нелеґальною партією ППС-лівицю. Тому у варшавськім воєвідстві замкнули богато льокалів тієї партії.

ПОСВЯЧЕННЯ САНАТОРІЇ КАСИ ХОРИХ.

У суботу відбулося у Львові посвячення й отворення будинку санаторії Каси Хорих при вул. Курковій ч. 31. Посвятив рим.-кат. архиєпископ Твардовський. Опісля в салі на IV. пов. будинку відбулася академія. Будова санаторії коштувала з уладженням 6 і пів міліона зол.

ҐРАНАТА РОЗШАРПАЛА 3 ЛЮДЕЙ.

У Сілку (пов. Підгайці) у кузні Іл. Скорик і брат його Йосиф Скорик розбирали артилерійську ґранату. Приглядався їх роботі Ілько Трибун. Ґраната вибухнула й розшарпала всіх трьох на шматки. Крівлю кузні зірвало та викинуло на 50 кроків далеко.

АРЕШТУВАННЯ ДИРЕКТОРА БАНКУ.

У Яблонові (біля Коломиї) арештували директора Банку Спулдзельчого Яна Левандовського під закидом крадежі 20.000 зол.

ЕСПАНСЬКИЙ КОРОЛЬ АБДИКУЄ?

Еспанія республикою?

Еспанський кабінет подався до димісії. Паризький „Лє Журналь“ повідомляє, що на мадридській біржі кружляють чутки про можливість абдикації еспанського короля Альфонса XIII. у користь королівського шурина Дон Карльоса Бурбонського, бувш. ґен. капітана Катальонії, а тепер ґен. інспектора армії.

Король підписав декрет, який здержує скликання „кортезів“ (парляменту). — На зборах республиканської партії в Сеговії (середуща Еспанія) визначні політики домагалися проголошення республики, щоби Еспанію врятувати з хаосу. — В Мадриді юрба кричала: „Хай живе республика!“ Поліція стріляла й арештувала демонстрантів.

СПОРТ

Україна мистцем „Б“-кляси в гаківці.

Україна-Львовянка 2:1 (1:1, 1:0, 0:0).

Рішаючі змагання за мистецтво „Б“-кляси в гаківці між Україною і Львовянкою, які відбулися в суботу на леді „Ґданську“, закінчилися перемогою України у відношенні 2:1. Тимсамим Україна напередодні своїх ювилейних Загальних Зборів здобула мистецтво „Б“-кляси в гаківці і справила милу несподіванку нетільки своїм членам, але і цілому українському громадянству. Цей сукцес молодої української дружини слід уважати там більшим, що гокей на леді в останніх часах дуже поширився і став побіч копаного мяча другим масовим спортом.

З чотирьох дружин, які брали участь в змаганнях за мистецтво „Б“-кляси, перше місце заняла Україна з 11 пунктами на 6 змагань і відношенням воріт 13:3, друге Львовянка (9 п., 18:2), третє Погонь II. (2 п., 6:11) і четверте Гасмонея без пункту (0:21). Дві останні дружини грають ще між собою одні змагання, одначе вони на стан табелі вже не будуть мати жадного впливу. Щоби дістатися до „А“-кляси мусить Україна ще перемогти в кваліфікаційних змаганнях ту дружину, яка в мистецтвах „А“-кляси знайдеться на останнім місці. В останній хвилі довідуємося, що перемиська Польонія приступає до гокейового союзу, а в тім випадку Україна автоматично без розгривок увійшла би до „А“-кляси, чого їй і слід побажати.

Підпорою гокейової дружини України є безперечно Труш, один з найкращих грачів Львова, який в змаганнях за мистецтво сам стрілив 8 ґолів, потім Кобзяр: 2 ґолі, а Юра, Дмитерко і Труш II. по одному. З інших грачів, які причинилися до гарного успіху нашої дружини слід зарахувати воротаря Миколова, як рівнож Петрова, Ґофрика, Грещука і Лисика. Загалом ціла дружина за малими вимками, виказала в цьогорічних змаганнях за мистецтво велику дозу амбіції і жертвенности, за що їй належиться спеціяльне признання.

Гаківка за мистецтво А-кляси.

Львів: Погонь-Лехія 2:1 (1:0, 1:0, 0:1).
Варшава: Польонія-Леґія 4:1 (2:0, 0:1, 2:0).
Познань: АЗС-Варта 3:1 (1:0, 1:1, 1:0).
Краків: Сокіл-Висла 2:1 (1:1, 1:0, 0:0).
Лодзь: Марімон-ЛКС 5:0 (0:0, 4:0, 1:0).
Гокейові змагання за чашу „Газ. Пор.“
Краків-Львів 2:0 (0:0, 0:0, 2:0).

ШАХИ.

ТУШ-Гонец 10:0. Змагання за **мистецтво** Ліґи. Гарна виграна ТУШ, який здобув всі десять пунктів.

НОВИНКИ

— Українські посли у папського нунція. З нагоди 9-ліття коронації теперішнього папи Пія XI. делеґація українських послів в особах пп. Остапа Луцького і д-ра Ярослава Олесницького зложила на руки варшавського нунція о. Мармаджія чолобитню в імени українського населення греко-кат. віроісповідання. У відповіди на промову посла д-ра Олесницького заявив нунцій, що він цікавиться долею католицького українського населення і з приємністю повідомить папу про зложені йому бажання.

— Хто слідуючий? Ми одержали таке письмо: „У відповідь на заборону влади колядувати цього року на „Рідну Школу", на конфіскату поліцією заколядованого гроша — накладаю на себе добровільний податок у висоті пів проц. моєї місячної платні (незалежно від місячно вплачуваних 1 проц. моїх датків), який платитиму цілий ювилейний рік „Рід. Школи". Одночасно під словом чести характерного українця заперестаю в ювилейному році курити і вживати алькогольних напоїв, а заощаджені гроші пересилатиму теж „Рідній Школі". Закликаю зробити так усіх українських учителів і учительок, а в першу чергу членів Головної Управи й Окружних Відділів „Взаїмної Помочі Учительства". Вже два місяці не п'ю і не курю і бачу, що „бомба пива" моя не безконечна. Добре мені з тим. Не подаю свого назвиська, бо не хочу хвалитися". — Довідуємося, що цей учитель зложив уже першу рату в „Рідній Школі" дня 7. лютого 1931 року.

— **За що карають нещасних інвалідів?** Пишуть нам: Скарбовий уряд у Станиславові повідбирав концесії на трафіки всім інвалідам українцям в рогатинськім, а мабуть і по інших повітах. На жалобу деяких з них сказано їм, що сталося це за кару на домагання староства (!). За яку кару — пошкодовані інваліди не могли ніяк довідатися. Повідбирані українцям концесії подиставали негайно поляки. Просимо наших послів заступитися за нами, невинно покараними. — **Інваліди.**

— **Акад. Хор „Бандурист" на політичних вязнів.** Акад. Хор „Бандурист" зібрав на політ. вязнів: 1) на просфорі „Р. Ш." 30.34 зол., 2) на Богданівці 14.20 зол., 3) в Т-ві „Сокіл III." 20 зол., 4) на чайнім вечорі 44.30 зол.

— **Самбірські студенти на „Рідну Школу".** Пишуть нам: Студентський Гурток у Самборі влаштовує дня 21. ц. м. на дохід „Р. Ш." „останю карнавалову ніч" у салях „Української Бесіди". Не тільки гарна ціль, але й ціла низка несподіванок притягнуть певно на цей вечір місцеве й доокружне громадянство.

— **Японський театр у Львові.** В Парижі і Берліні виступав недавно японський театр у складі 36 артистів під режісурою Токуіра Тсутсуя. Цей японський театр, який мав у Парижі й Берліні великий успіх, приїздже до Варшави, відтак до Кракова, а від 20—22. ц. м. даватиме вистави у Львові. У програму входить староянонська драма, японська пантоміна та японський балет. Цей театр має свої японські костюми, декорації та власну японську орхестру.

— **З хроніки бандитизму.** В Майдані, калуського повіту, невідомі бандити напали на купця Герша Гавслера з Прислопа й погрожуючи йому смертю, забрали 107 золотих. Виявилось, що напасники звуться Роман Прибило і Казимир Недаєльський. За ними шукає поліція.

— **Пожежа.** В будинках Оніхра Валька з Ямниці під Станиславовом вибухла пожежа, яка спричинила шкоду на 5000 золотих. Вогонь перекинувся і на інші будинки, так що загальна шкода сягає 15.000 золотих. Між іншим згоріли будинки Семена Семочки та Осипа Голібчука.

— **Труп на весіллю.** В селі Росільній, богородчанського повіту, на весіллю в Михайла Цьорчина парубки підчас бійки вбили 22-літнього Федя Коропецького. Вбивника не вислідили.

— **Шість літ вязниці за комунізм.** Окружний суд в Любліні засудив члена сельроб-лівиці Романа Солобу на 6 літ вязниці за комуністичну агітацію. Солоба був чільним організатором повіту Грубешів.

— **Серце тріскає з болю.** Фабричний електромонтер Вільтес із Сосніввця мав матір хору на рака. Ця мати терпіла страшні болі і одного дня син дивлячись на її муку, упав біля ліжка матері трупом. Стверджено, що його серце порвалось з болю і жалю за матірю.

— З чеської статистики. Бібліографічний катальог ЧСР. подає, що в 1929 р. на всьому просторі Чехословаччини появлялося 3.539 періодичних видань, в тому самих тільки щоденників і політ. газет на провінції 825. Найбільше періодиків появлялося очевидно в чеській і слов. мові, але дуже поважно заступлена в ЧСР. й німецька преса (близько 1000 назв!). Дальше йдуть періодики в мові мадярській, українській, російській, польській, французькій, англійській, італійській і ін. — В чехословацькій республиці було з кінцем 1930 р. 1817 кін, які мали разом 539.450 місць. З того найбільше кін було в Чехії (951), а дальше йде Моравія-Шлеськ (544), Словаччина (182) і Закарпаття (36). Тонових фільм було в ЧСР. всього 157, з того 69 в самій Празі.

— **Знов землетрус.** Нову Зеляндію знову навістив землетрус, наслідком якого деякі узгірря та мури в Напірі усунулись. Кілька осіб, що працювало коло відбудови знищених околиць було ранених. Працю над відбудовою міста здержано. В провінції Отаго землетрус спричинив нові шкоди. Між Напіром і Гастінґсом комунікація перервана.

— **Великі бурі над Японією.** Над південною Японією пролетіла нагальна снігова буря, яка наробила великі шкоди. Потонули 2 кораблі при чому згинуло 5 осіб, один поїзд викинений бурями зі шин, при чому згинуло 7 осіб.

З судової салі.

СПРАВА ПІДПАЛІВ ПЕРЕД СУДОМ.

Другого дня розправи проти Максимова і Байди зізнавав св. Ткач. Підчас його зізнань оборонець д-р Старосольський питає, чи обв. Максимів у розмові зі свідком висловлювався коли ворожо проти Польщі.

Свідок Ткач: Ні, ніколи.

Предсідник трибуналу: Ах, таж як я з вами, пане меценас, говорю, то ніколи не говорю про українців неприхильно, хоч ви українець!

Обор. д-р Шухевич: Ну, та пан надрадник Ягодзінський є знаний, як приятель українців. (На салі гомеричний сміх. Сміється і прокуратор Ліпш).

Після цього на внесок прокуратора Ліпша протоколянт д-р Карпевич прочитав статті в журналі „Юнак" про ручні гранати, про організацію війська, на доказ, що цей журнал, найдений при ревізії в підсудного Максимова, пропагує революційну боротьбу проти Польщі. Відтак цей самий протоколянт прочитав для суддів присяглих уривки статті „Сурми", в якій підпали 1930 р. названо „частинним виступом УВО", подібним, як 1922 р.

Обор. д-р Шевчук ставить внесок прочитати зізнання свідків, які разом з обвинуваченим Байдою працювали у Львові в фабриці. Ці зізнання прочитано, а з них виходить, що Гриць Байда був тихим, слухняним, малосвідомим робітником моделярства, ніколи не читав газет і взагалі політикою не цікавився; яким чудом цей тихий хлопець попав між саботажистів, це тільки Бог один знає, а для свідків — це просто загадка. Байда не мав дома ніяких підпальних плинів, але працюючи в фабриці, міг дістати сільний квас і т. д.

Обор. д-р Старосольський вносить покликати свідків: Гриця Івантишина, Романа Побігушка, Настю Білу й ін. Внесок принято тільки щодо присутнього на салі Побігушка.

Св. Роман Побігушко з Ричихова, в якого мати Максимова 30 літ служить, зізнає, що підсудний приїздав зі Львова до матері, але в часах саботажів привозив мамі помідори, карафйоли, а не кваси і бомби. Свідок ніколи не бачив, щоби Байда приїздав до Максимова та радився з ним під церквою підчас богослуження, як це твердить акт обвинувачення.

Предсідник трибуналу додає, що підчас богослуження свідок, так як усі старі люди на селі, сидів собі під церквою і дрімав до сонця, священик молився перед престолом, баби спали, а Максимів міг вийти з церкви і мати нараду в справі підпалів. Свідок це заперечує: „Я під присягою зізнаю, що я в церкві не сплю і Максимів весь час був у церкві!"

Зізнання цього розумного селянина роблять корисне враження і публика перешіптується, що це дуже інтеліґентний „руський хлоп". Свідок зізнає по українськи, а коли предсідник трибуналу просить його зізнавати по польськи, він відповідає, що не знає польської мови. Але підчас дальших зізнань, цей свідок на деякі запити предсідника мимохіть відповідає по польськи і вотант Слезановський питає іронічно: „Пане Побігушко, ви не хотіли зізнавати по польськи, але, як видно, ви знаєте польську мову".

Св. Побігушко (здвигаючи раменами): Або я знаю, чи то по польськи, чи по нашому!?

Після перерви промовляв прокуратор Ліпш. На його думку Байда був знаряддям Максимова, вихованого на лектурі „Сурми". Байда виявив себе слабим революціонером. Коли його арештували, він засипав свого провідника і то дуже ґрунтовно. УВО повинно собі сказати: „Від голоду, вогню, війни і від таких революціонерів, як Байда, хорони нас Господи!" Що правда, на розправі Байда боронить Максимова і бере вину на себе, але так наївно, що йому ніхто не повірить. До саботажових понурих процесів Байда вніс немалу дозу комізму. Прокуратор твердить дальше, що поліція Байди не била, бо це було непотрібне. Байда в нешляхотний спосіб всипав Максимова і його зізнання є правдиві, бо він за мало інтеліґентний, щоби все це видумати. Прокуратор доказує, що Максимів — член організації Українських Націоналістів, а ця орґанізація, яка видає в Празі знаменито редаґований журнал „Розбудова Нації", є сестрою У. В. О., є тим самим, що У. В. О, тільки в зміненій фірмі. Максимів стоїть етично багато вище, як Байда і не хотів зрадити інших своїх товаришів з тієї організації. Свідок Химич, про якого оборонці говорять, що він злодій, безперечно не джентельмен; прокуратор признає, що має обридження, використовуючи зізнання такого неморального свідка, але в боротьбі з саботажистами всякий засіб є добрий, бо інакше ті, що обвинувачують, зміняться в підсудних і терористи будуть судити нас, а не ми їх. Прокуратор домагається судити підсудних за 58. § про державну зраду. Він порівнує УВО з сицилійською мафією та підтягає її під правничий термін „банда". Прокуратор Ліпш кінчить свою промову твердженням, що український нарід прагне жити з поляками в згоді, а тільки ріжні чорні типи, розагітовані „Сурмою" і „Розбудовою Нації", палять і мордують і ось саме на днях ці типи смертельно ранили команданта поліції в Гаях і то тільки за те, що він боровся з саботажами. Саботажі стали психозою, яку треба вбити — кінчить прокуратор з патосом.

Оборонець д-р Шухевич протестує проти того, що прокуратор на розправі нарушив карну процедуру, згадуючи поранення команданта в Чижикові, хоч це до цього процесу не належить, а згадка про Чижиків ужита ним тільки для збудження настроїв, ворожих до підсудних. Обвинуваченим грозить кара смерти і в розправі не можна робити жартів.

У цій хвилині наречена обв. Максимова, Пtасюківна (полька), почувши слова про кару смерти, зімліла між публикою і поліція облила її водою). Після перерви оборонець доказує, що Максимів не був членом УВО і не ділав з її наказу й домагається судити його за звичайний підпал.

Оборонець д-р Шевчук у своїй промові обговорює акцію українських націоналістів та УВО та добачує причину їх в політиці польського уряду. Саботажі є тільки наслідками деяких явищ. Український нарід під Польщею втратив навіть те, що здобув за Австрії, і то в ту пору, як всі інші народи по війні осягнули незалежність. Сам проф. Грабський в „Курєрі Поранним" признається, що під Польщею спольонізовано 2.500 шкіл. Не диво, що молодь українська робить те, що колись польська молодь, яка пробувала „відобрати силою те, що чужа сила відобрала". Дайте нам те, що нам належиться, дайте можливість жити і розвиватися, а всякі УВО перестануть істнувати. Українські націоналісти не борються проти польського народу, але проти політики польського уряду.

Розправа не доказала, що підсудний Байда провинився проти § 58. Байда не міг поширювати „Сурми", бо сам, виховавшись в школі Грабського, по українськи і читати добре не вміє. Його можна судити тільки за звичайний підпал, бо Байді не доказано, що він ділав з наказу УВО. Питання про державну зраду треба заперечити, бо цього вимагає справедливість. Навіть коли будете держатись правила „Око за око, зуб за зуб", то за карою смерти не можна голосувати, бо за підпал двох куп соломи не можна карати смертю. Підсудний Байда є жертвою психози саботажів, „саботажової еспанки" і ця обставина зменшує його вину.

Оборонець д-р Старосольський починає промову признаючись, що коли він слухав промови прокуратора та натяків на Чижиків, то була душа його сумна. І поляки й українці бажали, щоб у Сх. Галичині запанувала краща відносини, одні і другі терплять від тих страхіть, які діються в нас 10 літ. Але месть родить месть! Зло викликає нове зло, і тому судді повинні забути всякі пристрасти й антаґонізми, а перейматись думкою про глибокі, трагічні причини, які загнали молодих хлопців на лаву підсудних. Колеса польсько-української історії не вдасться завернути строгими засудами, яких вимагає прокуратор.

Після промови д-ра Старосольського судді присяглі пішли на нараду.

ПІДПАЛИ СТИРТ У КУРІВЦЯХ, П. ТЕРНОПІЛЬ.

Перед трибуналом суду присяглих в Тернополі відбулася в днях 7. й 8. лютого ц. р. карна розправа проти 1) Василя Сосновського, сина Андрія і Марії, уродженого і замешкалого в Курівцях, літ 18, учня V. кл. ґімн., 2) Василя Солонинки, сина Якова і Марії, уродженого в Довжанці і замешкалого в Курівцях, літ 18, учня VII. кл. ґімн. і 3) Богдана Мельника, сина Йосифа і Марії, уродженого в Плаучі Великій і замешкалого в Курівцях, літ 18, учня VII. кл. ґімн., котрих прокуратура потягнула до карної відповідальности за злочин підпалу з §§ 166 і 167 буква ц карн. зак. (так званого підпалу саботажевого).

Розправі проводив окр. судля Островський, вотували окр. судді Ґостковський і Мешковський, обвинувачував віцепрок. д-р Врубель, боронили адвокати: д-р Волод. Старосольський зі Львова Сосновського, пос. д-р Степан Баран Солонинку і пос. д-р Дмитро Ладика Мельника. Лава присяглих складалася з самих селян, між якими було десятььох поляків, а всього двох українців.

Акт обвинувачення представляє справу так: В ночі, дня 1. вересня 1930 спалилася на полі в Курівцях до тла внаслідок підпалу одна стирта пшениці у скількости 190 кіп, що була власністю дідича Віктора Юристовського і була обезпечена у Варшавськім Т-ві Обезпечень, відділ у Львові, на 4.750 зол. Справника тоді поліція не викрила. В ночі, дня 16. вересня 1930 довершено в Курівцях поновного підпалу стирт збіжа на полі у повищого дідича, а саме: двох стирт вівса у скількости 400 кіп і одної стирти пшениці у скількости 250 кіп, всі три загальної вартости 16.750 зол., обезпечених на таку квоту у згаданім вище товаристві.

Доходження в справі згаданих підпалів провадив командант постерунку в Глубічку Великім, старший постерунковий Францішок Лясковський і він з місця спрямував свої підозріння проти обвинувачених як справців підпалів та велів їх приарештувати дня 18. вересня м. р. Обвинувачені, слухані на постерунку поліції в Глубічку Великім дня 19. вересня м. р. перед командантом постерунку Лясковським призналися добровільно до підпалів. А саме Сосновський і Мельник, на основі твердження акту абвинувачення, підпалили дня 16. вересня 1930 р. дві стирти вівса і то сірниками, а коли ті стирти вівса стали горіти, Солонинка підпалив і віддалену на два кільометри дальше стирту пшениці, обливши її наперед нафтою з фляшки, котру приніс зі собою. Перед підпалом умовилися всі три, як і хто має палити, а для переведення наміру зійшлися всі три перед заходом сонця на сіножаті, побіч залізничого тору, там переждали, аж доки не стемнілося зовсім і щойно тоді пішли на поле до стирт, котрі підпалили около пів до девятої вечором і вернули домів.

Окремо акт обвинувачення закидує самому Сосновському підпал стирти пшениці дня 1. вересня 1930 в Курівцях, про що оба інші обвинувачені знали наперед, але участи в тому підпалі не брали. Цю стирту облив Сосновський вперед нафтою з фляшки, котру опісля кинув підчас утечі до потока Несторівка недалеко кладки, а котру дня 19. вересня знайшов командант Лясковський.

Провідником цього гуртка підпалячів був обв. Сосновський, котрий дня 29. червня 1930 р. на вул. Руській в Тернополі одержав від незнайомого чоловіка летючку з підписом УВО, в якій ця організація взивала до підпалів; він так її змістом перенявся, що під її впливом справді двічі підпалив стирти в Курівцях і намовив двох інших обвинувачених до підпалів.

Обвинувачені так зізнали на постерунку поліції в Глубічку Великім дня 19. вересня м. р. Того дня відставили їх до поліційних арештів у Тернополі, де їх слідуючого дня, себто 20. вересня, переслухував слідчий судля д-р Янеллі, перед котрим вони відкликали з місця свої признання, заперечуючи вину і всяку участь у підпалах. При нагоді свого першого переслухання через слідчого суддю обвинувачені подали, що їх на постерунку в Глубічку Великім постерункові дуже били й мучили, викручуючи їм родні части, і то кількакратно, так довго, аж доки не згодилися підписати протокол, котрий вже передтим командант Лясковський подиктував постерунковому Крупі і де обвинувачені призналися до підпалів, щоби тільки увільнитися від дальших побоїв і катування. Били їх та мучили два постерункові з Тернополя з числом 16 і 18, один нижчий, другий вищий, в той спосіб, що казали їм розбиратися зовсім до нага, кинули їх на землю, при чому один з постерункових сідав на грудях і місив кулаком попід груди, а другий викручував полові части і бив ланцухом по пятах. Таку операцію переводили оба згадані постерункові трьома наворотами в громадській канцелярії в Глубічку Великім, котра міститься в тім самім домі, що й постерунок поліції. За кожним разом вели арештованих перед Лясковського, котрий вмовляв у них не тільки те, що то вони допустилися підпалу, але й у який спосіб, а коли хлопці не хотіли цього потвердити, то відводили їх назад до громадської канцелярії й екзекуція розпочиналася наново. Остаточно кожний з обвинувачених окремо підписав готовий вже протокол, в якому призналися до підпалів, котрих в дійсности не зробили.

Обвинувачені сказали все те слідчому судді вже при першім переслуханні і просили, щоби лікар оглянув їх побої. Катування і побої на постерунку в Глубічку Вел. були дня 19. вересня 1930 р., до поліційних арештів у Тернополі відставили їх цього дня попол., слідчий судля слухав їх в поліційних арештах 20. вересня, до судової вязниці відставлено їх 22. вересня, а вязничний лікар д-р Шельонґ оглядав Сосновського в присутности управителя вязниці Шпунара дня 23. вересня. При цих оглядинах ствердив лікар численні знаки і синці на руках, ногах і попід груди, а сказав, що ті знаки походять від побоїв ще на 10 днів перед 19. вересня 1930. Обвинувачених Мельника і Солонинку оглядав вязничний лікар щойно дня 27. вересня 1930 р. в девять днів по побоях і тоді не ствердив вже ніяких зовнішніх знаків.

(Докінчення буде.)

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

О. Матей Попович, парох Павлова, упокоївся по короткій недузі дня 8. ц. м. Похорони відбулися в середу 11. ц. м. В. Й. П.!

Перепелинський Михайло, управитель Скарбової Каси в Теребовлі, помер дня 4. лютого ц. р. Покійний був відомий зі своєї рухливости та підприємчивости на полі культурно-освітньої діяльности на Поділлі (Скалатщина і Грималівщина), особливо в передвоєнних часах. Як скарбовий урядник відомий був усьому населенню судового грималівського повіту з якнайкращої сторінки. Тому не диво, що всяку його ініціятиву в культурно-освітній ділянці населення радо підхоплювало і реалізувало. Покійний організував аматорські гуртки та орхестри. Одною з кращих селянських орхестр була зорґанізована Покійним орхестра в Глібові. Найбільше праці вложив він у грималівську читальню „Просвіти“, де перед війною найдовше працював. У Грималові зорґанізував аматорський гурток (перед війною один з найкращих у Сх. Галичині), орхестру і хор. Тією своєю працею причинився в найбільшій мірі до вибудування гарної домівки в Грималові. Перейшовши ще перед війною до Теребовлі продовжував свою працю на тих самих ділянках. Покійник належав до тих наших діячів, що без шуму й галасу, без претенсій виконували солідно незвичайно відповідальну громадську роботу на місцях. В. Й. П.!

—o—

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 14. лютого 1931 року: масло експортове 4·60 зол., десерове пріма 4·50 зол. за кільо; літра молока 33—34 сот.; літра сметани 1·60 зол., копа яєць 7·20 зол.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. В друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.